

KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FESZTIVÁL

Kelet-közép-európai Fesztivál Szombathelyen

1993 őszén az Európa Kutató Központ és a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola nagyszabású nemzetközi konferenciát szervezett a „Kelet-közép-európai együttműködés kudarcai és perspektívái” címmel. Anyitó előadást Göncz Árpád köztársasági elnök tartotta, akit Magyarország és a környező országok ismert közéleti személyiségei, írók, filozófusok, történészek, diplomata, társadalomtudósok követtek. A tanácskozás Szombathelyen kezdődött és reményeink szimbólumaként a határ túloldalán, az osztrák Stadtschlainingban (Városszalónak) fejeződött be.

A résztvevők úgy látták, nyilvánvaló korlátai, a politikával szembeni gyengeségei ellenére a civil társadalom hosszútávon sokat tehet a megrongálódott viszonyok helyreállítása, új kapcsolatok kiépítése, az együttműködés gyógyító, kölcsönös haszonnal járó formáinak megtalálása terén. Ennek érdekében 1994 elején az Európa Kutató Központ égisze alatt létrehoztuk a Kelet-közép-európai Együttműködés Irodáját.

Úgy gondoltuk, a viszonylag szűk szakmai körre korlátozódó konferenciák mellett szükség van kötetlenebb és oldottabb találkozóakra, amelyek megfelelő légkört biztosítanak baráti beszélgetéseknek, kibeszéléseknek, régi klisék rutinszerű ismételtetése helyett az együttműködés új útjaira való rátalálásnak. S szükség van a tudományos elemzések mellett az egymástól szintén meglehetősen elszigetelt civil szerveződések eszmecseréire, helyzetelemzésére.

Ezekből a felismerésekből ötvöződött össze a Fesztivál gondolata, amelynek célját és programját a múlt év őszén, a kőszegi Európa-ház megnyitóját követően körvonalazták a szervezők: mutassa meg másik, jobbik arcát a régió saját magának és másoknak. Nevezzük néven súlyos traumáinkat, identitás-zavarainkat, kezdjük el újra a lerombolt és a sohasem létezett hidak építését, és ne csupán másokhoz, hanem önmagunkhoz is. Így a találkozó egyik központi metaforája a külső és belső száműzetés, a közép-európai lét alapmotívuma lett, mellette azonban ott van a Hankiss-féle tömörséggel megfogalmazott „Találjuk ki” szellemi mozgalom pozitív önterápiás kísérlete. A folk és etno zene mellett jazz-koncertek, a Mediawave közép-európai filmbemutatója mellett néhány dokumentumfilm Jugoszláviából, az Európai Közösség budapesti delegációjának hozzájárulásaként egy kiállítás szerepel még, amely a kiesebb, tágasabb és nyugodtabb Európa felé csalogat...

De bárhová is tekintünk, mindenütt ott látjuk a szombathelyi Virág Lipót kései leszármazottját, Leopold Bloomot.

Itt van, de nem tudja, befogadja-e Szombathely, a város, amelyet egyes lakói – talán igazságtalanul – még mindig alvó városnak neveznek. Még nem tudni, kávéházat neveznek-e el róla, vagy inkább irodalmi folyóiratot? Vagy netán megmarad az értelmiségi Odüsszeia örök szimbólumának?

A Fesztivál védnökei: Göncz Árpád Köztársasági Elnök, Bródy János, Rudolf Chmel, Jancsó Miklós, Kocsis Zoltán, Koncz Zsuzsa, Sonja Licht, Mészöly Miklós, Mislivetz Ferenc, Pusztay János

Mislivetz Ferenc

Mészöly Miklós

Kudarcok és esélyek

„Az európai nemzetállam-típus és eszme drámai üzemzavarral küzd. A homogenitásra való törekvés tragikusan szembekerült a személyes és általános emberjogi normákkal, melyek összehasonlíthatatlanul világosabbak és morálisan kötelezőbbek számunkra, mint a múltban. Skizofrén helyzet: egyre hevesebb és véresebb nemzetállami jó lelkiismerettel követjük el mindazt, aminek az eszmei igazságtalanságát mégse tartjuk már magunkhoz méltónak deklarálni. A minoritások öntudatosodása feloldhatatlannak tűnő konfliktusba került a hatalmi-politikai eszköztár adott lehetőségeivel. Ily egyszerű és mechanikus az ezredvég drámája, szinte az egész glóbuson. A mese régi – de mai és holnapi eszközeink birtokában mégse hasonlítható már semmi régihez.

Ami meghaladhat bennünket: a vér és lélek szerinti mesztic-ember. Akit a história – bármit teszünk is ellene – könyörtelenül úgyis hitelesít. Az embert, aki nek mesztic a morálja, képzelete, filozófiája, irodalma. És a szépsége. S mégis megmarad a hazája. Szeretném ezt megismételni: és mégis megmarad a hazája, nyelve, kultúrája, lelke. Mert nincs ellentmondás ebben. Csak a mai tudatunk és reflexeink vélik úgy, hogy ez a történelmi önfeladás forgatókönyve.”

Vásárhelyi Miklós

Tündéralom – keserű ébredés – kijózanodás

„A szovjet uralom gyengülése nyomán, majd a függőség felszámolásával a Mitteleurópa gondolata újból napirendre került, sőt egyenesen divattá vált. Afféle intellektuális nosztalgia és ábránd volt ez. Az egykori Habsburg birodalom országai és népei függetlenségük és önállóságuk birtokában valósítsák meg a korábbi kényszerű együttélés új, javított kiadását: a térség már szabad országainak önkéntes együttműködését. Elegánsan feledve azt, hogy a megszépítő messzeség fényében sem a Monarchia csillogott, nem is Ausztria a maga egészében, hanem Bécs, amely a századfordulón az európai kultúra egyik gyújtópontja lett. A „rég” Bécs egyébként 2 millió lakosával Európa egyik legnagyobb városa volt. Összetétele soknemzetiségű. Fővárosa egy 50 milliós birodalomnak, amelynek tizenegy elismert anyanyelve volt.

A Mitteleurópa gondolatának persze volt egy közvetett politikai célja: Közép-Európa saját identitásának felismerése a nagyhatalmak (elsősorban a Szovjetunió, később Németország) szorításával szemben. Biztató vágyakozás volt és kényszerű hit a sivár reménytelenség kopár jelenében. Mitteleurópa alternatívaként kínálkozott, mert úgy akartuk.

A történelem, öt év gyakorlata sajnos ennek az ellenkezőjét bizonyította. Szertefoszlottak az illúziók. A nagyreményű nemzetközi kezdeményezések hamvukba holtak, és nem tudott kibontakozni már a kisrealista visegrádi együttműködés sem. De a konfliktusok lényege ennél mélyebben gyökerezik: több száz millió ember tudatában, irracionális tömeg-érzelmeiben, indulatokban.

Hosszú menetelésre kell tehát felkészülnünk. Lassú, türelmet igénylő folyamatra, ahol sikert jelent minden egyes előrelépés részletkérdésekben. Ebben kiemelkedő szerep vár a kultúrára és különösképpen a nemzetiségekre.”